Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
research & consultancy

Programma van maatregelen bij Archeologienota : Zilverbergstraat 50 – 54, Desselgem, Waregem (prov. West-Vlaanderen)

Robby Vervoort

Freelance Senior Archeoloog

Borgerhout, oktober 2016

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
research & consultancy

Titel

Programma van maatregelen bij Archeologienota:
Zilverbergstraat 50 – 54,
Desselgem, Waregem
(prov. West-Vlaanderen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Pascal Degezelle
Sabine De Smet

Projectcodes

2016G1/2016H62

Plaats en datum

Borgerhout, oktober 2016

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport,

© Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
research & consultancy

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens 3
2. Inleiding 3
3. Onderzoeksvragen 6
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied 11
5. Programma van maatregelen 12

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Waregem, Zilverbergstraat (2016-DES/ZIL)

Ligging

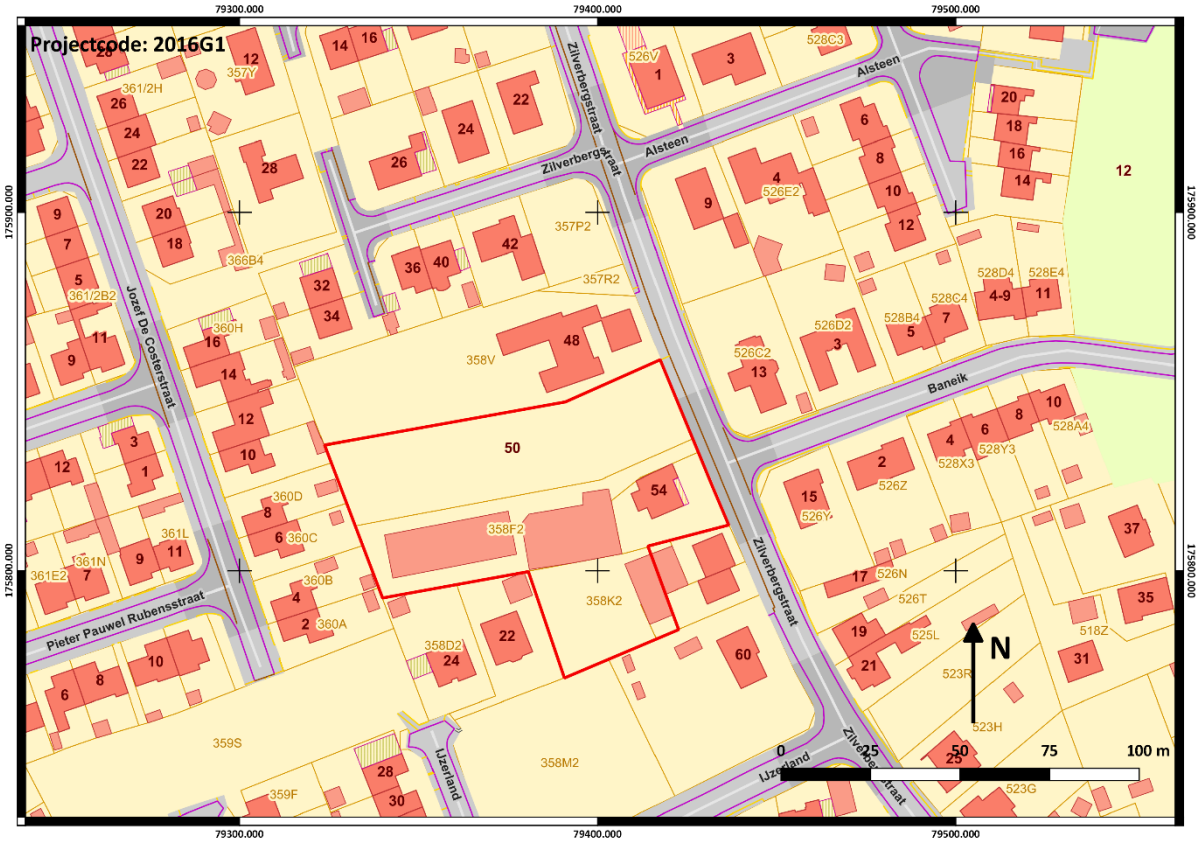
West-Vlaanderen, Waregem, Desselgem,
Zilverbergstraat 50, 54 (2016-DES/ZIL)

Kadastrale gegevens

Waregem: 5de Afdeling
Desselgem: Sectie A
Perceelnummers: 358 E2, 358 F2, 358 K2 en 358N

Bounding Box

X79417,4	Y175858,8
X79323,8	Y175834,8
X79340,0	Y175792,2
X79380,6	Y175799,7
X79391,0	Y175770,2
X79422,3	Y175783,4
X 79414,3	Y175806,7
X79436,9	Y175812,6

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied in rood

Projectcode

2016G1/2016H62

Opdrachtgever

Pascal Degezelle

en

Sabine Desmet

Contactpersoon opdrachtgever

De heer Pascal Degezelle

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Guldensporenstraat 143

2140 Borgerhout

Geplande ingreep

Sloop bestaande bebouwing, verkavelingsaanvraag, bouwen woningen en aanleggen nutsvoorzieningen en weginfrastructuur.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De melding werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

Een deel van de percelen is heden bebouwd en wordt momenteel verhuurd door de eigenaar.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Bureauonderzoek, steentijdartefactensites, nieuwe tijd, proefsleuven

2. Inleiding

Naar aanleiding van de aanvraag voor het bekomen van een verkavelingsvergunning te Waregem, Desselgem, Zilverbergstraat 50-54, werd gevraagd een archeologienota op te stellen. Daarom werd in de eerste plaats een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd (bureauonderzoek met projectcode 2016G1, deel I van deze archeologienota). Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek werd vervolgens geadviseerd bijkomend onderzoek in de vorm van proefsleuven uit te voeren (zie deel II van deze archeologienota). Hieronder worden nogmaals de onderzoeksvragen uit beide onderzoeken weergegeven met het desbetreffende antwoord.

3. Onderzoeksvragen

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

  Op basis van het uitgevoerde onderzoek kon vastgesteld worden dat het projectgebied gelegen is in een landschappelijk gunstige omgeving. Een omgeving die reeds vanaf de steentijd door mensen werd gefrequenteerd en gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van de Leie en droge hoger gelegen gronden op beide oevers van vermelde rivier. Op basis van de geraadpleegde cartografische bronnen, konden we vaststellen dat het projectgebied de laatste 400 jaar dienst deed als akker-of weiland, maar dat er in de ruimere omgeving van het projectgebied destijds nog vrij grote bospartijen aanwezig waren.
- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

  Aan de hand van de verschillende geraadpleegde bronnen blijkt duidelijk dat het projectgebied gelegen is in een archeologisch rijke regio. In de regio rond het projectgebied werden in het verleden reeds archeologische resten aangetroffen daterend uit de steentijden, de metaaltijden en de Romeinse tijd. Op basis van geschiedkundige gegevens is gekend dat verschillende van de in de regio rond het projectgebied aanwezige hoeves met walgracht teruggaan op vroegmiddeleeuwse Frankische hofsteden.
- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?*

  De geraadpleegde bronnen bevatten geen aanwijzingen omtrent de aanwezige cultuurhistorische of archeologische resten binnen het projectgebied. Echter kon wel worden aangetoond dat het projectgebied gelegen is binnen een regio met een rijk archeologisch bodemarchief en verschillende cultuurhistorische elementen die vaak opklimmen tot de periode van de vroege middeleeuwen. Hierdoor kunnen we concluderen dat het terrein een hoger archeologisch potentieel heeft.
- *Wat is de impact van de geplande werken?*

Alhoewel de juiste bouwwijze nog niet gekend is, mag duidelijk zijn dat het eventueel aanwezige bodemarchief door de toekomstige bodemingrepen nagenoeg volledig zal worden vernield.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

  Op basis van het huidig beschikbare bronnenmateriaal kan niet worden bepaald of er zich binnen het projectgebied eventueel archeologische resten bevinden die een hoog potentieel tot kennisvermeerdering in zich dragen. Er kan dus zoals vereist in de Code van Goede Praktijk op basis van het bureauonderzoek geen Programma van Maatregelen worden opgesteld. Daarom is het nodig voorafgaandelijk aan het toekennen van de verkavelingsvergunning bijkomende onderzoeken uit te voeren.

  Op basis van de uitgevoerde studie kunnen we stellen dat er zich binnen het projectgebied mogelijk waardevolle sites kunnen bevinden daterend uit de periode vanaf de steentijden doorlopend tot de vroege middeleeuwen en dat deze sites zich in een omgeving bevinden gekenmerkt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Indien er sites aanwezig zijn binnen het projectgebied zullen deze kunnen bestaan uit steentijdartefactensites enerzijds, en sporensites (met zachte grondsporen) zonder complexe verticale stratigrafie anderzijds.

  De Code van Goede Praktijk reikt verschillende verdere onderzoeksmogelijkheden aan gaande van minder ingrijpend (in de bodem) tot ingrijpend in de bodem. Hierbij moet per site bekeken worden welke van de vooropgestelde methodes de meest geschikte is om een antwoord te bieden op de bijkomende (zie deel 2) en reeds geformuleerde vraagstelling.

  Voor het desbetreffende projectgebied werden de volgende onderzoeksmethodes als niet geschikt bevonden. Een veldkartering is gezien het huidige gebruik van het terrein zinloos. Het projectgebied is enerzijds met grasland bedekt en wordt anderzijds ingenomen door verhardingen en bebouwing. Het uitvoeren van landschappelijke boringen zou een inzicht kunnen werpen op de diepte van het archeologisch relevante niveau en de opbouw van de bodem. Gezien het eeuwenlange gebruik van het projectgebied als akker- en/of weiland kunnen we er echter van uitgaan dat het bovenste deel van de oorspronkelijke bodemontwikkeling opgenomen is in een gehomogeniseerde Ap-horizont (of bouwvoor). Ook een geofysisch onderzoek zou geen afdoende antwoord kunnen bieden op de bijkomende vraagstellingen en zou enkel de eventuele aan- of afwezigheid van een archeologische site kunnen bevestigen. Er zouden met andere worden bij een vaststelling van een archeologische site nog steeds bodemingrepen moeten plaatsvinden om de aard, waarde en datering van de

vastgestelde anomalieën te kunnen bepalen. De aanwezigheid van eventuele steentijdartefactensites binnen het projectgebied vraagt om een erg specifieke aanpak zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Echter, wederom door het eeuwenlange gebruik van het projectgebied als akker- en/of weiland deed ons besluiten dat, indien er zich ooit steentijdsites binnen het projectgebied bevonden, deze zich allicht niet meer in hun originele context bevinden, wat uiteraard een impact heeft op het eventuele potentieel tot kennisvermeerdering. Echter bij het bepalen van de te volgen methodiek op het terrein werd wel rekening gehouden met de mogelijke aanwezigheid van deze sites.

Op basis van alle hierboven beschreven argumenten en op basis van de uitgevoerde bureaustudie, waarbij alle relevante beschikbare bronnen werden geraadpleegd, werd geopteerd om bijkomend onderzoek uit te voeren binnen een gedeelte van het projectgebied in de vorm van proefsleuven. Het uitvoeren van dit onderzoek zal geschieden volgens de bepalingen beschreven in de Code van Goede Praktijk.[1]

- *Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?*

  De ondergrond die is aangetroffen in het onderzoeksgebied is enigszins variabel maar de afzettingen behoren allemaal tot de Formatie van Gent. Tot de Formatie van Gent worden alle eolische afzettingen gerekend die in het Weichselien zijn afgezet.[2] Zo is in werkput 1 en werkput 2 (westelijk deel onderzoeksgebied) van onder naar boven uit respectievelijk een matrix van licht gelig bruine (10YR 6/4) tot licht olijfbruine (2,5YR 6/4) zware zandleem opgebouwd, die vrijwel geheel gelig bruin (10YR 5/6) gevlekt is door sterke roestvlekking, op 70 à 80 cm –mv en vervolgens licht gelig bruine, lichte zandleem met gelig bruine (10YR 5/6) roestvlekken aangetroffen op 60 à 65 cm -mv. In werkput 4 ongeveer in het midden van het terrein is in de ondergrond licht gelig bruine (10YR 6/4) zandleem, die vrijwel geheel gelig bruin (10YR 5/6) gevlekt is door sterke roestvlekking. In het oostelijk deel van het onderzoeksgebied in werkput 3 (profielkolom 1 en 2) is in de ondergrond zeer fijn, zwak lemig zand aangetroffen vanaf 100 à 105 cm –mv, waarbij in profielkolom 2 enkele dunne leembandjes aanwezig waren en in profielkolom 1 is vervolgens vanaf ca. 70 cm lemig zand aangetroffen.

  In het boven beschreven moedermateriaal hebben zich door bodemvorming horizonten ontwikkeld. Algemeen heeft zich op het terrein een dikke tot matig dikke A-horizont gevormd.

[1] Een uitgebreide verantwoording en beschrijving van het uitgevoerde en geplande onderzoek is te vinden in de verplichte melding met ingreep in de bodem, die als aparte bijlage mee wordt opgeladen bij de archeologienota, en in deel 2 van deze nota.

[2] Bogemans, 2007, 18.

In één enkel geval is een matig dikke A-horizont aangetroffen in werkput 3 waar een profielkolom is getekend en gedocumenteerd vanwege de aanwezigheid van spoor 4. In het westelijk deel (werkput 1 en 2) zijn 2 fasen van de oude akkerlaag of het plaggendek (subhorizonten: Ap2- en Ap3-horizont) onder de recente bouwvoor aangetroffen, terwijl in het midden en oostelijk deel van onderzoeksgebied (werkput 4 en 3) een enkele fase is aangetroffen van de oude akkerlaag (Ap2-horizont). De insteek van Spoor 4 bevindt zich in de Ap2-horizont en wordt van boven begrenst door de recente bouwvoor (Ap1-horizont). Spoor 4 moet daarom dateren na de ontwikkeling van de Ap2-horizont maar tenminste voor de laatste grondbewerking waarbij de recente bouwvoor, de Ap1-horizont, tot ontwikkeling kwam. Algemeen bestaat de A-horizont uit zwak humeuze zandleem. De recente bouwvoor is algemeen gelig bruin gekleurd (10YR 5/4) en in de meeste gevallen geldt dat ook voor de Ap2-horizont. In werkput 4 is de Ap2-horizont bruin (10YR 4/3) en werkput 3, profielkolom is deze donker gelig bruin (10YR 4/4). In werkput 1 en 2 is respectievelijk een gelig bruine 10YR 5/4 en bleek bruine (10YR 6/3) Ap3-horizont aangetroffen. Net onder de A-horizont is in het westelijk -en middendeel van het onderzoeksgebied (werkput 1, 2 en 4) een gelig bruine (10 YR 5/4) overgangshorizont of mollenlaag aangetroffen met graafgangen van zoogdieren en regenwormgangen, die in werkput 2 onderin licht gelig bruin (10YR 6/4) is. Deze A/C-horizont is matig roestig, maar wel zodanig dat er zich roestconcreties hebben kunnen vormen. In het oostelijk deel van het onderzoeksgebied (werkput 3) is onder de A-horizont een gelig bruine (10YR 5/6), Bt-horizont aangetroffen bestaande uit zware zandleem. In profielkolom 2 is een maximale dikte van ca. 35 cm aangetroffen, terwijl profielkolom 1 slechts 8 cm dik is. Deze variatie in dikte kan verklaard worden door verspitting in het verleden van de Bt-horizont bij de grondbewerking, waarbij deze in de Ap2-horizont werd opgenomen.

- *In hoeverre is de bodemopbouw intact?*

  Zie beschrijving van de bodemopbouw bij de vorige vraag.

- *Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.*

  Ja er werden sporen aangetroffen in het projectgebied. De aangetroffen sporen bestonden uit losstaande individuele sporen die meestal als kuil konden worden verklaard en veelal een recente datering hadden.

- *Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*

  De tijdens het onderzoek aangetroffen sporen waren alle antropogeen van aard. Er werden geen grote natuurlijke sporen aangetroffen. Sporen die ten gevolge van bodemprocessen tot stand kwamen werden niet aangeduid. De interpretatie gebeurde te velde in samenspraak tussen de erkende archeoloog en de aanwezige bodemkundige.

- *Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?*

  Gezien hun recente oorsprong waren alle sporen goed bewaard. De enige verstoringen waren in de bovenste gedeeltes van de aangetroffen sporen, ten gevolge van recentere landbouwactiviteiten en bioturbatie (mollengangen).

- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

  Er konden geen structuren worden herkend. De sporen kwamen allemaal individueel tot stand en hebben geen onderlinge relatie of verband.

- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*

  De aangetroffen sporen dateren allemaal uit de periode vanaf de late middeleeuwen (Ap3-horizont) tot heden. De aangetroffen grondsporen zijn bijna alle te dateren (op basis van stratigrafische gegevens of het aanwezige vondstenmateriaal) in de periode vanaf de nieuwe of nieuwste tijd.

- *Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?*

  Er zijn geen sporen aangetroffen die duiden op de aanwezigheid van enige vorm van bewoning in het verleden.

- *Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, …) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?*

  Er werden geen sporen of aanwijzingen aangetroffen die in deze richting wijzen.

- *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?*

  Er zijn geen indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten.

- *Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?*

  Uit de studie van de profielwanden bleek duidelijk de aanwezigheid van oudere akkerlagen (esdekken) in het projectgebied. Hieruit bleek duidelijk dat sommige sporen jonger waren dan de oudste Ap-horizont, maar wel werden afgedekt door de jongere Ap1-horizont.

- *Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?*

  Neen er is geen bodemkundige verklaring voor de afwezigheid van archeologische sporen. Het projectgebied heeft nooit relevante archeologische sporen bevat.

- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?*

  Er zijn geen relevante archeologische vindplaatsen om af te bakenen.

- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*

De aangetroffen sporen getuigen van een goede bewaringstoestand.

- *Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?*

  De aangetroffen sporen hebben geen significante archeologische waarde.

- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*

  Er zijn geen waardevolle archeologische vindplaatsen.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?*

  Er zijn geen waardevolle archeologische vindplaatsen.

- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:*

  1. *Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*

     Niet van toepassing.

  2. *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*

     Niet van toepassing.

- *Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?*

  Er dienen geen bijkomende onderzoeken te worden uitgevoerd, dientengevolge dienen er ook geen bijkomende onderzoeksvragen gesteld te worden.

- *Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?*

  Niet van toepassing.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Het ontbreken van enige aanwijzingen, zowel in de vorm van significante sporen, als in het ontbreken van belangrijke mobiele archeologische indicatoren, doet ons concluderen dat het projectgebied geen tot weinig potentiële kennis in zich heeft. Echter door de aanwezigheid van het afdekkende laat-middeleeuwse esdek zou, indien er zich een archeologische site binnen het projectgebied bevond, deze wellicht wel een goede bewaringstoestand kennen. Uitzondering hierop vormen eventuele sites daterend uit de steentijd. Immers het eeuwenlange gebruik van het projectgebied als akker zou de oorspronkelijke spreiding van artefacten en hun eventuele context grondig hebben verstoord.

5. Programma van maatregelen

Er werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd, dat aangaf dat er bijkomende maatregelen nodig geacht werden in het kader van de geplande werken. Dit vooronderzoek werd uitgevoerd conform de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en bestond uit het graven van proefsleuven op het toegankelijke deel van het terrein. Al het vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorde en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek zijn de aard van de archeologische relicten in de omgeving, het ontbreken van enige vondsten en/of belangrijke archeologische sporen in de noordelijke helft van het terrein, het beperkte potentieel tot kennisvermeerdering voor de bedreigde zone en de hieraan gekoppelde meerkost en investering ten gevolge van bijkomend onderzoek.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

  Hoewel het projectgebied gelegen is in een gebied met een hoog archeologisch potentieel, blijkt uit de prospectie met ingreep in de bodem dat er zich geen belangrijke archeologische sporen en/of vondsten in het noordelijke deel van het terrein bevinden en dat de kans op het aantreffen van sites met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering op de rest van het terrein klein is. Met andere woorden er bevindt zich geen archeologisch erfgoed in de bedreigde zone dat de extra tijd, investering en financiële middelen nodig voor bijkomend onderzoek op voldoende wijze kan verantwoorden.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

  Gezien het ontbreken van mogelijke archeologische resten met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering dienen geen verdere maatregelen genomen te worden. Het aanwezige

erfgoed met een hoog potentieel op kennisvermeerdering wordt niet bedreigd door de geplande werken.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

  Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

  Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staaft.